

1. Strukturalismus vs. Generativní gramatika

strukturalismus: deskripce

cíl lingvistiky = detailní popis jazykových rovin pro jednotlivé jazyky
inventář jednotek (paradigmatika) + jejich kombinatorika (syntagmatika)

fonologie: inventář fonémů + inventář alofonů + fonotaktika

morfologie: inventář morfémů + inventář alomorfů + morfotaktika

Otázky, které si klade strukturalista:

- (1) Kolik fonémů má čeština, angličtina, kečuánština, ...?

Které konsonantické dvojice se objevují v němčině?

Kolik alomorfů a jakých má v češtině kořen $\sqrt{\text{PES}}$?

S kterými morfémy se v češtině spojuje infinitivní sufix *-t*?

generativismus: explanace, generalizace, predikce

„the central goal of linguistic theory is to determine what it is people know if they *know* a particular language“

produktivita, rekurzivnost, vrozenost (innateness), univerzální gramatika (UG): principy a parametry

- (2) Princip: Slabičné konsonanty se objevují jen v pozicích, kde bezprostředně nesousedí s vokálem, tj. v kontextech: C_C, C_# a #_C.

Parametry:

Polština/ruština: žádné slabičné konsonanty

Čeština: slabičné likvidy

Němčina/angličtina: slabičné likvidy a nazály

2. Modularita

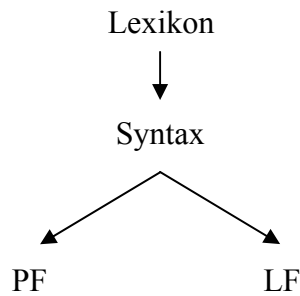
Lexikon = skladiště informací (tj. forma + gramatické rysy + význam + kontext)

Syntax = pravidla pro derivaci syntaktické struktury, tj. hierarchicky uspořádané gramatické rysy (Merge & Move)

Fonologie (PF) = pravidla pro derivaci fonologické struktury (např. neutralizace znělosti v kontextu _#, sylabifikace konsonantických řetězců, ...)

Sémantika (LF) = pravidla pro derivaci sémantické struktury (např. skopus negace, skopus zobecněných kvantifikátorů, ...)

(3)

Každý z modulů zpracovává jiný typ informací, moduly spolu komunikují → **rozhraní (interface)**

Přízvuk (fonologie) v angličtině u 2slabičných slov je závislý na gramatických rysech (syntax):

(4) permit_N – permit_V, export_N – export_V, contract_N – contract_V, object_N – object_V

Jaká je fce morfologie? Existují také morfologická pravidla a ryze morfologické vlastnosti? Ano: morfologie je samostatným modulem, Ne: morfologie není modulem

3. Extrém 1: všechny tvary slov jsou uloženy v lexikonu

syntax pracuje s hotovými slovy → všechna slova a slovní tvary jsou uloženy v lexikonu

(5) /žena/ ↔ [Fem, Nom, Sg], /ženě/ ↔ [Fem, Dat, Sg], /ženě/ ↔ [Fem, Loc, Sg], ...

argumenty pro:

- kognitivní lingvistika – psycholinguvistické experimenty ukazují, že tvary slov s vysokou frekvencí (např. formy sloves pohybu) jsou uloženy vcelku

argumenty proti:

- antiintuitivnost: neexistuje žádný strukturní rozdíl mezi spojkou *a* a adj. *učitelský*
- mluvčí jsou schopni tvořit správné tvary slov, které nikdy předtím neslyšeli → někde musí být uloženy pádové koncovky, osobní koncovky, ...
- mluvčí jsou schopni tvořit slova a *vice versa* rozumět slovům, která předtím nikdy neslyšeli → vztah mezi gramatickými vlastnostmi slov a jejich významem a jejich strukturou není arbitrární → **kompozicionalita**
- jazyková akvizice – děti tvoří pravidelné tvary místo nepravidelných → nepravidelnosti se musí naučit (např. préteritum *go-ed* místo *went*)

paralela s tvořením vět → tvoření vět i tvoření slov je produktivní

4. Extrém 2: struktura slov vzniká v syntaxi

raná GG (1957 – poč. 70. let), distribuovaná morfologie (*Distributed Morphology*, od r. 1993)

v lexikonu jsou uloženy jen ty informace, které nelze odvodit → lexikon = soubor morfémů (tj. jednotek, kde je vztah forma – význam arbitrární: jednotlivé kořeny, jednotlivé afixy)

(6) /žen/ ↔ √[Fem, ♀], /-a/ ↔ [Nom, Sg], /-ě/ ↔ [Dat, Sg], /-ě/ ↔ [Loc, Sg], ...

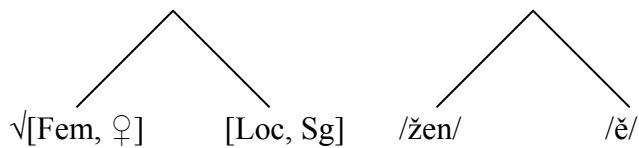
struktura slova je derivována v syntaktickém komponentu, na PF a LF

(7) √[Fem, ♀], [Loc], [Sg]

1. syntax – Merge

2. vložení forem

3. fonologie

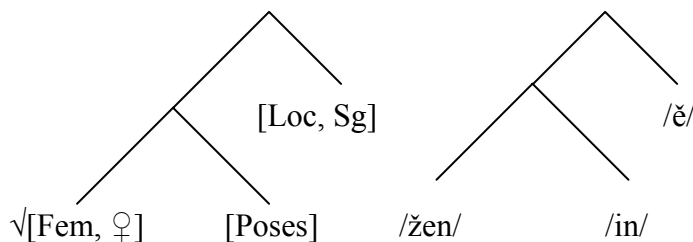
/ženě/ → /zepe/

(8) √[Fem, ♀], [Poses], [Loc], [Sg]

1. syntax – Merge

2. vložení forem

3. fonologie

/ženině/ → /zejipe/

problémy:

- ne všechna morfematically komplexní slova mají kompozicionální strukturu: *učitel* vs. *nakladatel*, *neherec* vs. *nekňuba*, *přepadlý člověk* vs. *člověk přepadlý přes práh*
- struktura slov je omezeně rekurzivní
- kombinatorika slov je nezávislá na jejich fonologických vlastnostech, kombinatorika afixů je typicky závislá na formě

?? Uved'te příklady rekurzivních morfologických struktur v češtině.

navíc: i ty teorie, které tvrdí, že nic jako morfologie neexistuje, pracují se specifickými pravidly, která nejsou ani syntaktická, ani fonologická
raná GG: tzv. *readjustment rules*, DM: např. *impoverishment rules*

Domácí úkol

četba: Katamba 17–29